

Kommunelegen

Kjell Nysveen ■ INTERVJUET AV ANJA BLAKAR

Det ble nå bare sånn, smiler Kjell Nysveen hvis du spør ham om hvordan det gikk til at en kar fra dalstrøka innafør har tilbrakt hele sin karriere på Nordkalotten. Takket være den jordnære valdriksen, har utkantkommunen Kvænangen hatt lite gjennomtrekk i legebestanden.

Lengst nordøst i Troms, på fylkesgrensen mot Finnmark, ligger Kvænangen kommune. Skal du finne fram her, bør du alliere deg med lommekjente, for bare ei av gatene er utrusta med navn og husnummer – til stor frustrasjon for nyinnflytta turnusleger som skal på sykebesøk. Kommunen er stor i areal, så det er godt med tumleplass til de drøyt 1200 innbyggerne. En plass der

alle kjenner alle. Og alle kjenner Nysveen, kommuneoverlegen fra Valdres.

Skrivepulten hans er dekket av blyanter, papirbunker, en velbrukt felleskatalog, et ukjent antall briller i forskjellig styrke og ymse annet krimskrams. Inntil veggen står stabler med forhistoriske disketter som neppe vil havne på museum med det første.

Nysveen på legekantoret. ALLE FOTOGRAFIER PRIVAT

på 70° nord

«Kjell Duracell» er utpreget friluftsmann og kan gå milevis med bamsemums som drivstoff. Her avbildet på Finlands høyeste fjell, Halti.

Nysveen lener seg tilbake i stolen inne på kommunelegekantoret i Kvænangen, med hendene bak hodet og øynene lukket: – E representera stabilitet. Mykji rakna um e flytter på meg.

Dra på Lopphavet

Heldigvis har han ingen planer om å gjøre det. Det er her han hører til nå. Men han kan røpe at det var naturen og folket som gjorde at han ble værende i nord. Det begynte med distriktturnus på Skjervøy i 1982. Året etter fulgte et vikariat i Burfjord. Etter ni måneder som militærlege på Setermoen, var han to og et halvt år på øya Vega på Helgelandskysten. Deretter bar det til Gällivare i Sverige, hvor han tok sin spesialisering i allmenmedisin. Etter ett år i Lyngen flyttet han til Burfjord i 1991. Her har han altså vært kommunelege i et kvart hundreår.

Med til Kvænangen kommune hører også øya Spildra og bygda Reinfjord, sistnevnte ei lita vik på vei ut mot det store Lopphavet. Da Nysveen begynte i sitt virke

bodde det omkring 80 folk ute i havgapet. Dit kommer man bare med båt. Og det gjorde legene.

– Da e flytta hit hadde vi utekontorer en gang i måneden. Ofte fikk e styre båten sjøl, og livet som skjæregårdsdoktor var en av grunnene til at e slo meg ned i kommunen.

Han forteller at de cirka en gang i måneden tøffet utover mot Lopphavet i M/S Kvænangstind, Nysveen ved roret og skipper'n ved kaffekoppen. På Spildra var legekantoret i båten, i Reinfjord i et klasserom på skolen. Det var trivelige tider og ofte vanket det både en kaffetår og tre retters middag hos de lokale heltene. De visste ikke hva godt de kunne gjøre for å vise sin takknemlighet for landsbylegene. Utekontordagene var utvilsomt noe man gledet seg til.

Med tida har det blitt mindre folk på øyene – og med nødvendige innsparingstiltak ble utekontortjenesten lagt ned rundt 2005, tross mange protester.

– Den tid er forbi. Det ble et for luksuriøst tilbud, bemerker 59-åringen med et snev av ironi.

I dag er det bare åtte fastboende igjen i

Reinfjord og 20 på Spildra. Hurtigbåten inn til Burfjord har tre ukentlige avganger. Når det på fredagene plutselig dukker opp en gjeng på venteværelset samtidig, veit man at båten er i havn. Etter endt legetime spiser hele hurven felles middag på Burfjords eneste kafé, E6'en, før kveldsbåten skysser dem tilbake til havgapet. Ambulansebåten har flyttet til Skjervøy og det er legene der som rykker ut om noe skulle skje.

Krumtapp

Kommunene i Nord-Troms er de eneste i Troms uten en interkommunal legevaksordning, i motsetning til de resterende delene av fylket. Avstandene er store og helsetjenesten er velfungerende slik de er organisert i dag. Dessuten er det visst ikke lett å bli enige om hvilken av kommunene som er den mest sentrale og det naturlige sted å huse legevakta, forklarer Nysveen.

– Sjøl om det bare er å ta en titt på kartet, sier han med et smil.

Han tror ikke det er nært forestående med legevaksamarbeid.

– Så får vi se hva kommunesammenslåinga de neste årene bringer, legger han til.

Kvæningen legevakt er utrusta med ei sykestue som Nysveen er svært fornøyd med. – Den har vært her i mange år og er sjølve krumtappen. Der har vi en såkalt KAD – kommunal akutt døgnplass, som kom lenge før det ble oppfunnet fra sentrale hold. Men sykestua i Burfjord er langt mer enn en akutt døgnplass. Der observeres og behandles en rekke somatiske og psykiske tilstander, som ellers har måttet bli sendt til sykehuset 320 km unna. Der diagnosen er avklart kan pasientene for eksempel få intravenøs antibiotikabehandling på sykestua. Den brukes også til cellegiftbehandling og omsorg ved livets slutt, for å nevne noe.

Legevakta i Kvæningen er den i Norge som er lengst unna nærmeste sykehus, så man må vurdere grundig hva man sender av gårde ut på en fem timers strabasøs ferd. Og dersom veien over det beryktede og forblåste Kvæangsfjellet skulle stenge, noe som hender med jevne mellomrom, er sykestua kjekk å ha. Her har de en labservice som siden nylig også inkluderer tropininer og D-dimer.

– Vi kunne ønske oss blodgass, men det er foreløpig for kostbart, kommenterer Kjell Nysveen.

På legesenteret er de sjølberga med eget analogt røntgen. Det er riktignok bare Nysveen som håndterer røntgenapparatet, men til gjengjeld er han en ivrig bruker av den. I mørkerommet fremkaller han filmene sjøl, før de inspiseres grundig på lyskassen. Den digitale verden har ikke tatt helt over i Burfjord ennå.

Røye på 2500 gram fisket på Storelvbu.

Før i tida var det sykepleierne som var opplært til å ta bildene, men etter at de fikk det for seg at røntgenapparatet betyr høye stråledoser og skader, la de ned 'veto' mot å bruke den.

– Det var en radiograf i nær slekt som hadde advart mot strålinga. Det blir jo en profesjonskamp. Det er jo arbeid som de er utdannet til, som vi gjør her. Og det lika de ikkje, veit du.

Etter at det kom røntgen i nabokommunen Nordreisa er terskelen lavere for å sende pasientene av gårde over Kvæangsfjellet til moderne apparater. Men Nysveen stråler opp når han får sjansen til å ta lokale, stuttreiste røntgenbilder.

UTPOSTEN: Hvordan er vaktbelastninga på legevakta?

– I teorien er det en fire-delt turnus, men i praksis er den ofte tre-delt. Vi er ofte en lege i minus og da blir det ekstra mye å gjøre.

Altmuligmann

Han bor på toppen av ambulansetasjonen, et steinkast fra både legesenteret og sykehjemmet og er dermed lett å få tak i.

Dessuten er han et utprega jammenneske, og hjelper støtt med det han kan. Og det kan være så mangt, ofte langt utenfor det som er innenfor kommuneoverlegens rammeavtaler. Alt fra sviktende tekniske dupper til møbelmontering og rundvask av kommunens utleiemybel øremerka praksisstudentene, utfører Nysveen uten å blunke.

Han er en altmuligmann!

Det er ikke til å stikke under en stol at det ofte er lys i kontoret til Nysveen både tidlig og seint. Kommuneoverlegestillinga er ingen ni til fire-jobb. Men Nysveen har et hemmelig våpen mot overtid. Venstre skrivebordsskuff er nemlig utrusta med medisin mot lange dager: Bamsemums, Laban og smågodt i alle regnbuens farger.

– Må ha litt sukker, veit du.

Seigmennene & kompani har kort levetid i skuffen og trenger ikke frykte å bli utgått på dato. Du vet hvor det legger seg, sier folk. Men bamsemumsen har ikke en sjanse mot kommuneoverlegen! Glykogenlagrene til Nysveen har hyppig utskifting. Han er farlig sprek og er tatt på fersken i ivrig tjuvtrening i ambulansegarasjen før fuggel'n kvitrer i bjørka utenfor. Studenten gruer seg til Nysveens tradisjonelle praksiseksamen – i emnet kappspringing. Han luftet tidlig i forløpet at for å få bestått distriktspraksis, må man slå han i intervaller! Det krever nok sin kvinne.

Tøffere krav til legevakt

Den nye akuttforskriften som ble innført i mai i fjor stiller strengere krav til organisering av kommunal legevakt, og i henhold til denne, har han egentlig aldri fri. Nysveen er den eneste av legevaktslegene som oppfyller de nye kravene for å gå bakvakt. Etter forskriften må man enten være spesialist i allmennmedisin eller ha godkjenning som allmennlege med 40 legevakter og et års arbeid innen den kommunale helse- og omsorgstjenesten. Det er han i dag alene om. Heldigvis er det en overgangsperiode på tre år. Og innen den tid oppfyller nok flere andre leger kravene for å kunne gå selvstendige bakvakter. Bare de ikke flytter på seg.

Et annet krav som byr på utfordringer er at alle ansatte på legevakta, inkludert sykepleierne, skal ha gjennomført kurs i vold- og overgrepshåndtering.

– Et slikt kurs finnes ikke pr. dags dato, så det må man få på beina faderlig fort, hvis alle skal gjennom det på tre år, påpeker Nysveen.

UTPOSTEN: Formålet med ny forskrift er å bidra til at befolkningen får forsvarlig akuttmedisinsk hjelp utenfor sykehus – også i grigrendte strøk. Hvordan tror du kvaliteten på helse-tjenestene er i distriktet?

– Stort sett bra, noe det svært lave antallet klagesaker i kommunen vitner om.

Scooterentusiast i solnedgang. Nysveen lar ikke en fridag gå til spille i vinterhalvåret.

Men å få tilstrekkelig legedekning i distriktene kan være en utfordring.

UTPOSTEN: Hvordan har rekrutteringa av nye leger til distriktet vært?

– Det er verre med det, ja. Det har skjedd en sentralisering i hele landet, inkludert for leger. Det er nok lite attraktivt å ha vakt så ofte. Dessuten er det lang avstand til sykehus og det kreves gode ferdigheter i akuttmedisin.

Distriktslege Nysveen tror det er jakt og fiske, fjell og fjord som kan lokke friluftslivsinteresserte leger til naturperla på 70 grader nord. I tillegg til at legestillinga her innebærer faglige utfordringer, mye ansvar og selvstendig arbeid. Det at man er fastlønnet og ikke selvstendig næringsdrivende er en gunstig start for nyutdannede som snuser på en framtid som allmennpraktiker. Legene har fast lønn pluss 25 prosent av inntektene de får inn på dagtid. Det er en vinn-vinn-situasjon, mener Nysveen. Pasientgrunnlaget er for lite til at det hadde vært lønnsomt for flere leger å drive selvstendig. Og med flere leger på dagtid, får man mindre å gjøre på legevakta, som allerede har høy vaktbelastning.

Mottak for flyktninger

I vinter kom det 45 asylsøkere og flyktninger til Burfjord. Det er første gang i historien for Kvænangen kommune.

UTPOSTEN: Hvilke utfordringer har det medført for deg som kommunelege, Kjell?

– E legger alt til studenten, sier han og humrer.

Dagen asylsøkerne ankom Kvænangen ble de tatt imot med varm mat, kaffe og vafler på samfunnshuset. Kommunelegen og studenten var på plass og fikk kartlagt behovene for akutt helsehjelp samt svangerskapskontroller og hvilke medikamenter enkelte trengte. Ettersom alle kom via Russland, var medisinen av russisk opphav. Nysveen knipset bilder av samtlige pillebrett og sendte det til apoteket på Skjervøy. En ansatt der oversatte fra russisk og fant fram til norske ekvivalenter.

Ingen vet hvor lenge flyktningene blir værende i kommunen, men det er sagt at de kan bli i det midlertidige akuttmottaket på Arctic fjordcamp, ti kilometer fra sentrum, i inntil seks måneder.

– I den tiden vil det dukke opp vanlige allmennmedisinske tilstander, som hos alle andre. I tillegg skal vi tilby tester for HIV og syfilis innen tre måneder, meddeler han.

Scooterlege

Nysveen trives godt i rollen som kommunelege i Kvænangen. Bakdelen er alt papirarbeidet. Fordelen er at arbeidet er variert og spennende. At man får hjelpe folk over tid og hjelpe til når det virkelig gjelder.

UTPOSTEN: Hvordan er det egentlig å være kommunelege i en liten kommune der alle kjenner alle?

– Man må skille tydelig mellom privatliv og det å være lege, slik at det ikke blir sammenblanding av roller. Men man må også delta i det sosiale livet i samfunnet man lever i. Det kan til tider være en balansekunst. Fordelen er at man kjenner pasientene og slekta deres godt. Da veit man hvorfor ting blir som det blir. En skjønner hvorfor barna har blitt sånn, når en veit kem som er foreldre, sier han ettertenksomt.

Etter noen uker i praksis i Kvænangen er det lett å forstå at Nysveen er en populær doktor blant innbyggerne. Lista hans er full av pasienter, og pasientene er fulle av gjetord om kommuneoverlegen. Til tross for at noen prøver å skjule det, er det ofte et skuffet drag i ansiktene på venterommet når medisinstudenten kommer for å lokke dem inn på kontoret – og ikke sjølveste Nysveen. «Ikke ta det personlig», trøster legesekretærene. «Mange av dem nekter å gå til andre enn Nysveen.»

Dersom du skulle befinne deg på 70 grader nord en gang etter første snøfall og ikke finner Nysveen på kontoret, er et hett tips å følge motordur og karakteristiske spor i snøen. I vintermånedene skifter han framkomstmiddel fra tresko til snøscooter og tilbakelegger et par tusen kilometer på scooterasetet i løpet av sesongen. Hvordan den travle kommuneoverlegen hamler opp med den berømte tidsklemma framstår for praksisstudenten som et mysterium.